vzel je znanemu Schescherku županske posle in aprovizacijo, odstranil iz vseh hiš nemško numeracijo »Montpreis«, odpravil napise na sejmišču »Ochsen, Kühe, Kälber« ter provzročil, da so prostovoljno izginili tudi zasebni napisi »Schescherko«, »Gasthaus zur Weintraube« itd.; tudi popačeni napis »Centrich« se je prelevil v pravilni »Centrih«. Iz Planine so torej izginili javni madeži dolgoletne narodne nezavednosti. Jugoslavija dobiva tu in drugod po nemalem zasluženju zavednega učiteljstva, duhovništva in drugih stanov svojo mlado, čisto, slovansko lice. Zavednost učiteljstva ga naj tudi v prihodnje lepša v vsakem tudi najbolj skritem kraju.

Oj, sijaj, sijaj, solnce milo,
na ljube domovino krilo!
Obličje jásní ji temnó
in krásí s cvetjem jo ljubó!

(Andr. Praprotnik.)

Nove plače učiteljstva.

Ker se oglašajo še vedno novi odjemalci našega lista in izražajo obenem željo, naj ponatisnemo razpredelnico o novih plačah, ki smo jo priobčili v 1. letošnji številki, jim danes ustrezamo, poudarjajoč, da nam je 1. številka popolnoma pošla.

Plače se urede po zahtevi učiteljstva.

To hoče doseči plače državnih uradnikov od XI. do VII. razreda, in sicer tako, da bi prejemali:
a) ljudskošolski učitelji plače od XI. do VIII. razreda,
b) meščanski „ „ „ X. „ VII. „ po sledeči razpredelnici:

Činovni razred	Stopnja	Plača v kronah	Aktivitetna doklada v kronah: več kot 80.000 prebivalcev	manj kot 80.000 prebivalcev	manj kot 40.000 prebivalcev	Napredovanje	
a) ljudskošolski učitelji:							
Provizorična plača 1600 pred usposobljenostnim izpitom							35 službenih let za ljudskošolsko učiteljstvo
XI.	1.	1800	576	504	432	3 leta	6 let
	2.	2000	576	504	432	3 leta	
X.	1.	2200	768	672	576	3 leta	9 let
	2.	2400	768	672	576	3 leta	
	3.	2600	768	672	576	3 leta	
IX.	1.	3000	960	840	720	3 leta	9 let
	2.	3200	960	840	720	3 leta	
	3.	3400	960	840	720	3 leta	
VIII.	1.	4000	1104	966	828	4 leta	11 let
	2.	4400	1104	966	828	4 leta	
	3.	4800	1104	966	828	3 leta	
b) meščanski učitelji:							35 službenih let za meščansko učiteljstvo
X.	1.	2200	768	672	576	3 leta	9 let
	2.	2400	768	672	576	3 leta	
	3.	2600	768	672	576	3 leta	
IX.	1.	3000	960	840	720	3 leta	9 let
	2.	3200	960	840	720	3 leta	
	3.	3400	960	840	720	3 leta	
VIII.	1.	4000	1104	966	828	4 leta	11 let
	2.	4400	1104	966	828	4 leta	
	3.	4800	1104	966	828	3 leta	
VII.	1.	5400	1288	1127	966	2 leti	6 let
	2.	6000	1288	1127	966	2 leti	
	3.	6400	1288	1127	966	2 leti	

Funkcijske doklade za vse ravnatelje meščanskih in voditelje ljudskih šol:
za enorazrednice, dvorazrednice in trirazrednice 300 K,
za vsako vzporednico, oziroma za vsak naslednji razred po 50 K.

Nov šolski zakon.

Beseda Nar. vladi SHS. v Ljubljani — poverjeništvu za uk in bogočastje.

(Dopis izven uredništva.)

Ob rojstvu starega drž. ljdš. zakona, ki je pokopan v razvalinah Avstrije, so bile izrečene v vladni noti sledeče besede: »Vlada je uporabila vsa sredstva v dosego vzvišenega smotra in se posluževala skrajne previdnosti. Daleč odstranjena od birokraške vsevednosti se je postavila pri izdelavi zakona v stik s krogom strokovnjakov in tem potom napravila načrt. Tega je predložila širšemu krogu mož, ki je obstojal deloma iz šolskih referentov pri deželnih odborih, deloma iz učiteljstva, deloma iz mož, ki so se sami iz lastnega nagiba znanstveno in praktično pečali s šolstvom«.

Naša nova država SHS je krščena za »demokraško«. Če je pa v resnici demokraška, bomo razvideli šele iz dejanj in iz postopanja njenih vlad: če one in možje na njih prav umevajo umetnost demokraškega vladanja! Moment, v katerem se bo presojal v tem oziru resort za uk in bogočastje, je nastopil sedaj, ko je Narodna vlada dala poverjeništvu za uk in bogočastje nalogo izdelati in predložiti načrt za nov šolski zakon.

Demokratizem tudi zahteva, da o tako važnem zakonu niti ne sklepa sama Narodna vlad, temveč je pri tako vplivnemu zakonu upravičena izrekati svoje mnenje vsa naša javnost in je sklepanje o končnoveljavnih zakonitih določilih tega zakona le naloga našega ljudskega zastopstva.

V šolski orgnizaciji, izvedeni na podlagi šolskega zakona, pa leži temelj in prvi pogoj za demokraško obliko in ureditev šolstva.

Radikalno je pomesti z dosedanjim birokratizmom, in pasti morajo vsi birokraški predsodki pri reševanju posameznih vprašanj, ki bi se opravičevali z enakim postopanjem v preteklosti in sklicevali na avstrijske zakone in odredbe. Vsako vprašanje je reševati z ozirom na pravičnost in ne oziraje se na postopanje v preteklosti, na birokraške pomisleke in zapreke; upoštevati je pri mnogih vprašanje izrednih sedanjih razmer; krivice iz preteklosti je brezobzirno poravnavati; postavljati se je na stališče pravice in vedno upoštevati željo prosilca in njegove koristi: ker od sedaj je korist naših poedincev tudi korist in udobnost naroda. V naših pisarnicah naj izginejo prejšnje manire in prejšnji duh, in kjer to ni mogoče brez padca posameznih mož, naj padejo tudi ti možje. Sistem mora pasti.

Velja naj načelo, da se nikomur ne deli več (po avstrijsko) m i l o š č i n, temveč da se v pisarnicah dele državljanom edino njihove p r a v i c e. Zato ni tajnosti, ampak sme vsakdo vedeti, kaj se godi v državnih pisarnicah.

Eni avstrijski maniri se moramo izognti in jo moramo odpraviti, tej namreč, da se iz resorta odredbenim potom obide zakonite določbe. V Avstriji nam je bila narodna ravnopravnost in so nam bile narodne pravice v zakonih zajamčene, a so nam jih vzeli z raznimi odredbami iz resorta. Principi in načela naj bodo izraženi v zakonu, in odredbe naj bodo le izvršitev in izpolnjevanje teh načel. Vsako načelno vprašanje naj se pa reši le v sporazumu z mnenjem večine prizadetih strank — proti njihovi volji pa nikdar!

Tako mi razumemo odpravo birokratizma in uvedbo demokraškega vladanja!

Moderni nazori o organizaciji in reorganizaciji šolstva bodo pri nas še potrebovali bojev in borbe, preden si bodo priborili veljavo in upoštevanje. Otresti se je potreba sprva še avstrijskega duha in nazorov, ki še globoko koreninijo v merodajnih vrstah. Naša svoboda je bila priborjena doma še s premalimi žrtvami in še prelahkim potom. Prehod je bil premalo izrazit in prelahak. Potreba bi bilo domače revolucije, ki bi zasekala globok prepad med staro Avstrijo in med sedanjostjo, ki bi privedla radikalne elemente do popolne veljave, kateri bi brezobzirno pomedli z vsem zastarelim. Z radikalnimi možmi bi morali z vso elementarno silo zavladati novi, moderni nazori!

Tako bo pa potreba še borbe, in pasti bo moral med nami še marsikateri »Avstrijec«, preden poderemo do popolnosti sistem prejšnjega vladanja. Brezobzirno bo potreba nastopiti zoper vsakogar, ki se iz konservativnosti ne more otresti starega duha in ki se bo upiral novim nazorom. Proč z vsem, kar diši po avstrijsko, to bodi geslo za našo bodočnost!

Sedaj pa k našim zahtevam glede šolstva!

G l e d e u p r a v e smo si menda na jasnem. Deželne meje so padle; če pritegnemo še naši upravi Prekmurje in beneške Slovence — ki jih ne smemo izpustiti iz programa — je s tem teritorij našega pokrajinskega ozemlja dopolnjen. Občinski kataster po ljudskem štetju nam pa določi meje.

Drugače je s šolskimi okrožji, ki so jih sedaj nadomeščale dežele. Šolska okrožja se imajo nanovo določiti, in sicer ne oziraje se na dosedanje deželne meje. Glede števila pa zahteva moderno načelo malo obsežnost, in zaradi tega se ne more kriti število šolskih okrožij s številom dosedaj nam pripadajočih dežel. Predvsem morajo tudi pasti imena Kranjsko, Koroško, Štajersko itd. in že zaradi tega je nujna vzpostavitev okrožij.

Enako načelo velja za šolske okraje, ki naj bodo vanje razdeljena šolska okrožja. Tudi njim sme pripadati le gotovo število šol in se ima pri njih določitvi ozirati tudi na teritorialne in komunikacijske razmer. Potrebne so izpremembe tudi zaradi tega, ker so odpadle deželne meje in bo potreba posamezne šole prideliti preko dosedanjih deželnih mej tja, kamor gravitirajo. Nekateri dosedanji šolski okraji so preveliki in so potrebni delitve. To nam da misliti že število šolskih okrajev po prejšnjih deželah, ki nikdar ne odgovarja obsegu slovenskega teritorija teh dežel. Tako n. pr. je bilo na bivšem Kranjskem 12 šolskih okrajev, na Štajerskem 27, na Goriškem 4, v Istri 2, Trst z okolico je tvoril 1 okraj in Koroško se je sedaj razdelilo za slovensko ozemlje v 7 šolskih okrajev. Drugo ozemlje še ni določeno. Bivša Štajerska ima zaznamovati mnogo prednosti ravno zaradi majhnega obsega šolskih okrajev.

G l e d e š o l s k i h o b l a s t i veljaj princip: samo najnujnejše potrebe; malo, da bo čimmanj birokratizma in hitrejše poslovanje.

Višji šolski svet za vse pokrajinsko ozemlje, okrajni šolski sveti za okraje in šolska vodstva za šolske okoliše — s tem je zadostno število šolskih korporacij. Za krajno šolsko oblast (poseben svet) govori več proti nego za.

Š o l s k o n a d z o r s t v o se mora deliti v ljudsko in drugo. Vsak bodi sam nad svojim delom gospodar! Ta princip je učiteljstvo že obilokrat izjavilo. Kolikor šolskih okrožij, toliko višjih šolskih nadzornikov za ljudske šole iz vrst ljudskošolskega učiteljstva; za meščansko šolstvo je poseben višji šolski nadzornik za meščanske šole iz vrst meščanskega učiteljstva (dokler se meščansko šolstvo bolj ne razvije, bi zadoščal za vse pokrajinsko ozemlje eden, pozneje najmanj dva). Višji šolski nadzorniki (okrožni) so prideljeni višjemu šolskemu svetu. Za šolske okraje so okrajni šolski nadzorniki, vzeti iz vrst ljudskošolskega učiteljstva in prideljeni okrajnemu šolskemu svetu. Za šole je šolski voditelj nadzorujoč faktor za podajo kvalifikacije. Za strokovne šole naj bo strokovno nadzorstvo. Otroški vrtci se pridele ljudskošolskemu nadzorstvu.

N o t r a n j a r e o r g a n i z a c i j a je pa potrebna še bolj svežega duha, ki zavrže vse zastarele predsodke in se oprime modernih nazorov in reorganizacije šolstva. Služi naj odpravi ovir, ki so zadrževale uspešnejši razvoj šolstva v notranjosti in na zunaj.

Poleg sedanjega pedagoško-didaktiškega in administrativnega dela v šolstvu je potreba posebno poudariti zdravstveni in tehniški del za higieniški in sanitarni napredek našega šolstva. A tudi pedagoško-didaktiški del je ločiti od administrativnega, da administrativni posli ne bodo ovirali pedagoško-didaktiškega razvoja.

Tako naj bodo sestavljene tudi šolske oblasti razen iz prizadetih staršev in učiteljstva še iz zdravniških in tehniških strokovnjakov.

Določitev zastopnikov ima odgovarjati najbolj demokraškemu principu, t. j. voliti može, ki so jih najširše plasti prizadetih staršev izvolile v javne zastope (iz katerih naj se izberejo) in do katerih imajo polno zaupanje in spoštovanje, in izmed učiteljstva pa one, ki si jih prizadeto samo izbere. Strokovnjake pokliče šolska oblast sama.

Močna ovira pedagoško-didaktiškemu razvoju šolstva je bila tudi preobloženost nadzornikov z administrativnimi posli in ker je pri izbiri nadzornikov odločala često tudi birokraška sposobnost več nego pedagoško-didaktiška. Zato je nujna potreba, da se odvzame nadzorniku administrativne posle in se jih loči od pedagoško-didaktiskih; nadzorniška mesta se razpišejo, da se omogoči svobodno kandidaturo in pripusti konkurenco sposobnosti — odločitev in izbiro pa pripusti edino v to upravičenemu faktorju — učiteljstvu. Solski nadzorniki se morajo voliti!

V vseh pedagoško-didaktiških vprašanjih imej učiteljstvo samo prvo in zadnjo besedo. In nadzorniki sodijo tudi v ta vprašanja, ker oni imajo voditi vsa pedagoško-didaktiška vprašanja, torej naj odloča učiteljstvo tudi pri izbiri nadzornikov.

Vrhovna oblast za vsa pedagoško-didaktiška vprašanja imajo pa biti zbori ali konference učiteljstva. Nadzorniki pazijo, da se izvršujejo sklepi učiteljskih konferenc v pedagoško-didaktiškem oziru.

Poleg teh so mešane konference učiteljstva in drugih zastopnikov kulturnih institucij, ki odločajo o vprašanjih vzgoje in pouka. Tako bi bila dograjena šolska samouprava (avtonomija), katere izvršilni organi bi bile šolske korporacije.

Ta zborovanja se imajo posebe vršiti za okrajni, pokrajinski in državni teritorij v določenih rokih.

Velika izprememba bi torej bila — s katero se morda sprva ne bi vsi »stari« možje sprijaznili — ta, da voli učiteljstvo šolske nadzornike samo; da ti niso uradniki in vodijo samo pedagoško-didaktiška dela brez administrativnih opravil in da so za svoje delovanje podvrženi le kritiki in presoji učiteljskih konferenc.

Dvoje reorganizačnih vprašanj je še potrebno omeniti, to je javna kvalifikacija z moderno službeno pragmatiko in avtomatično napredovanje. Drugo je rešeno, prvo potrebuje še nujne rešitve.

Podrobnosti vseh teh in še drugih vprašanj nam pa razkrije debata, ko se nam predlože prvi osnutki za nov šolski zakon.

Prepričani smo, da nam reorganizacija v navedenem smislu prinese uspeh: odpravo avstrijskega birokratizma in avtokratizma iz naše šolske uprave.

Neprilike učiteljskega stanu.

Pomanjkanje moških učnih oseb je bilo že pred vojno občutno, a po vojni bo to še huje, zakaj nekaj jih je ugrabila vojna, mnogokateri pa — med temi vsi mlajši — ne marajo več delovati v šoli.

Temu so vzrok razne neprilike. Beraška plača je bila kriva, da učiteljstvo ni moglo delovati v šoli, kakor bi bilo želeti — in kakor je samo tudi želelo. Toda poleg te neprilike imamo še mnogo drugih. Zato se ne smemo čuditi, če niti zvišane plače ne bodo udušile naših teženj po izboljšanju. In te težnje imajo pri nekaterih vrhunec v klicu: Proč od učiteljstva! Idimo v prostost, ki nam nudi tiste življenjske pogoje (ali še boljše) in poleg tega vse druge udobnosti, ki si jih sme želeti in jih uživati izobražen delavec v državi. Mnogi stanovi brez posebne predizobrazbe so se nam lahko rogali in bi se nam še bolj, ako si sami nočemo izboljšati stanja z izpremembo poklica.

Oglejmo si razne neprilike!

Gojenec-stopi iz učiteljišča poln idealizma v dozdevno lepi svet. Obrne se